

ANGOL KÖNYVEK

Egy nagy múltú, fejlett, a mienktől eltérő társadalmi berendezkedésű ország köznevelési rendszerét és pedagógiáját tanulmányoztuk újonnan megjelent könyvekből. Jegyzeteinkben nem elemezni és értékelni kívánjuk az olvasott műveket: arra törekedtünk, hogy együtt betekintést nyújtsanak az angol köznevelés és pedagógia jelenlegi állapotába.

HOLLINS, T. H. B.: *Aims in Education. The Philosophic Approach.* Manchester University Press, 1964. 135 l.

Az állandó foglalkozás szükségességét a nevelés céljával az előző szerzője, STEPHEN WISEMAN a következőképpen indokolja:

„A nevelés minden szinten erősen konzervatív jellegű. Ez a tény talán kikerülhetetlen, minthogy egyik elsődleges célja a múlt legjavának megőrzése volt, és folytatólagosan is az marad. Ez a jelleg azonban azt a veszélyt is magában rejt, hogy a rendszer korántsem csak a legjobb elemeket őrzi meg, főleg pedig olyan elemeket visz tovább, melyek valamikor igen lényegesek voltak, de az új világban és egy gyökeresen megváltozott társadalmi környezetben már nem ilyenek, mert elévültek vagy átalakultak azok a célok, melyeknek szolgálatában álltak. A legjobb védekezés ez ellen a tehetetlenség és a *status quo*-val való kényelmes megelégedettség ellen a nevelés alapvető céljainak állandó felülvizsgálata, továbbá a tartalom és a módszer kritikai újraértékelése az ilyen felülvizsgálat fényében... (VII. l.)”

A különböző szerzőktől származó 6 tanulmányban — az utilitarianizmus ellen; nevelés és indoktrináció; ifjak és felnőttek; a lelki higiénia mint nevelési cél; az értékek problémája John Dewey-nél; a nevelési célok és a neotomizmus — vannak helyt álló kritikai megállapítások, van sok fenntartás, de nincs világos elgondolás a jövő emberéről és ennek megfelelően a nevelés céljáról. Abban az összefüggésben, melybe az újat a régivel hozzák, általában a régi igazolódik és kap megerősítést. „A jó társadalom — olvassuk az utolsó tanulmány végén — a teljesen kifejlesztett személyiségek

társadalmá lesz”. Ez azonban tomista cél volt és marad a szerzőnél.

A nevelés céljáról szóló fejtegetéseket gyakorlatilag megerősíti az angol köznevelés szervezete, mely mindig úgy újult meg, hogy a régít is megőrizte.

Feudális társadalomban — írja egy angol szerző — a nemes származás, kapitalista társadalomban az öröklött vagy gyűjtött vagyon biztosítja a társadalmi érvényesülést, majd így folytatja:

Mindez kezd megváltozni a XIX. században, mikor annak a felismerése, hogy a felemelkedés lehetőségét biztosítani kell minden tehetséges gyermeknek, eszményből valósággá válik. A vizsgák útján jött létre az a kiválasztó rendszer, mely az érdemesek felkarolását biztosítja... A vizsgák így kezdték meghatározni az iskolák és a kollégiumok tanterveit (MONTGOMERY, ROBERT J.: *Examinations. An account of their evolution as administrative devices in England.* London; Longmans-Green, 1965.). Hogyan történik ez?

BURGESS, TYRRELL: *A Guide to English Schools.* Penguin Books, 1964. 205 l.

A kötet az 1944-es törvényt (Education Act) tekinti annak a határkönek, melytől kiindulva az angol köznevelés egységes szervezetéről egyáltalában beszélni lehet. Ez a törvény írta elő a művelődésügyi minisztérium (Ministry of Education) létrehozását. Jelentős vívmány a törvényben a tankötelezettség felemelése a betöltött 15. életévig, azzal a kiegészítéssel, hogy újabb törvény nélkül ki lehet terjeszteni ezt az időt a betöltött 16. életévig (a jelenlegi tervek szerint ez az 1970—71-es tanévben következik be), továbbá a 11-dik életévet követő iskolák átminősítése középiskolákká.

Az ennek megfelelő iskolaszervezet vázlatosan a következő lap első táblázatán látható.

Ez az egyszerű beosztás nagyjában felel meg a tényeknek, ha előzetesen tisztázzuk, hogy az állami iskolák közé kell számítanunk az állami felügyelet alatt álló (pl. egyházi) iskolákat, és hogy a *public school* elnevezés a magániskolák egy részét illeti meg stb.

Állami			Nem állami	
Életév	Iskolatípus		Életév	Iskolatípus
2—5	Óvoda		2—5	Óvoda
5—7	Alsó	elemi iskola	5—8	Előzetes előkészítő
7—11			Felső	8—13
11—18	Középiskola		13—18	Középiskola

Ebben az értelemben mondhatjuk, hogy a tanulók nagyjában 94%-a jár állami és 6%-a magániskolába.

Az állami iskolák létszámviszonyait következő táblázat szemlélteti:

Iskolafajta	Az iskolák száma	A tanulók száma	A pedagógusok száma
<i>Elemi</i> (primary)			
Óvoda	458	23 273	928
Alsó osztályok (Infants)	5 500	978 383	31 793
Alsó és felső együtt (Junior with infants)	12 151	1 694 338	59 359
Csak felső osztályok (Junior without infants)	4 828	1 341 748	43 242
Régi teljes elemi (All-age, 5—15. évig)	604	130 077	4 919
<i>Közép</i> (secondary)			
„Modern”	3 906	1 609 307	75 934
„Grammar”	1 295	722 492	38 845
„Technical”	204	92 504	4 907
Bi-vagy multilaterális	66	47 274	2 366
„Comprehensive”	175	179 013	8 927
Egyéb	245	130 192	6 215
Összesen	29 432	6 948 601	277 495

Iktassuk most be ebbe a rendszerbe a vizsgákat:

Egységesnek fogadhatjuk el (az állami övezetben) az 5—11 évet felölelő 6 osztályos elemi iskolát. Ennek a végén, 11. éves korban (11+) választódik ki a tanulók túlnyomó többsége az egyetemekre és főiskolákra a legcéltudatosabban vezető *grammar school*-ba, vagy kerül — főleg — abba a *modern school*-ba, mely sokszor nem teljes és csak névlegesen középiskola. A vizsgabizottságok teszt-vizsgálatot (nyelvi, aritmetikai, gondolkodási), a pedagógusok véleményét és értékelését, kikérdezést (a gyermekét, esetleg a szülőkét is) alapul véve döntenek. Elméletileg nincs akadálya annak, hogy a tanuló bármelyik iskolában előkészül-

jön az egyetemek és főiskolák kapuit megnyitó *General Certificate of Education* (G. C. E.) megszerzésére, a valóságban azonban a *grammar school* növendékei nehezen behozható előnyökkel rendelkeznek.

Nagyjában egy teljes évfolyam 20%-a kezdi meg tanulmányait a *grammar school*-ban és 80%-a a *modern school*-ban. Mint a táblázatban látható, a technikai középiskolák száma viszonylag igen kicsi. A bi- és multilaterális néven szereplő iskolák pedig csak olyan intézményt jelentenek, melyben elkülönülten együtt tanulnak a *grammar*, a *modern*, esetleg a *technical school* növendékei.

Külön kell szólni a *comprehensive school*-okról, melyek válogatás nélkül minden tanulót

felvesznek (akkor is, ha a 11+ vizsgát megtartják), és fokozatosan a képességeiknek megfelelő tanulmányokban részesítik őket. A *grammar school*-ba be nem jutott tanulók ezekben az iskolákban is eredményesen készülhetnek fel a magasabb tanulmányokat lehetővé tevő vizságra.

A hagyományos középiskolai tárgyakat (a latint, esetleg a görögöt is beszámítva) a *grammar school*-ok igen magas követelményeket támasztva tanítják.

A *General Certificate of Education* első fokozatát (Ordinary, „0” level) általában az ötödik év végén, 16 éves kor körül egy-egy évfolyam 10%-a szerzi meg öt tárgyból, a második fokozatot (Advanced, „A” level) egy korosztály 60%-a két vagy több tárgyból olyan újabb két vagy három éves tanulmány után, tehát 18—19 éves korban, melyet kizárólag a vizsgatárgyaknak szentel.

Az egyetemek és főiskolák a G. C. E-t (főleg annak „A” fokozatát) felvételi vizsga nélkül elfogadják. Magukra az egyetemre egy-egy korosztály 30%-a kerül be.

Az erősen vitatott problémák között említi a szerző a 11+ vizsgát (melyet a munkáspárt el akart törölni), az óvoda létjogosultságát (2—5 éves kor között sokak szerint semmi sem pótolja a család nyújtotta biztonságérzést), a munkába lépés kedvező idejét, a magániskolák szerepét. Ez utóbbira még ki kell térnünk, de előbb egy másik jellegzetességet is megemlítünk:

Angliában megegyezésem alapon közös áhítattal kezdik az iskolai munkanapot, és kötelező a vallásoktatás. Amerikai megfigyelő írta ezzel kapcsolatban a következőket:

Sokan gondolják — Angliában —, hogy nem jó keresztény vallástant tanítani olyan országban, melynek nagy része túlhaladta a kereszténységet (post-Christian country), és amelyben az egyház csak a népszerűségnek egy töredékére támaszkodhatik. Sok pedagógus érzi hipokrita dolognak jelenlétét a reggeli közös áhítaton, minthogy nem hívő keresztény és még rosszabbnak a vallás-tanítás folytatását... (TURNER, JOHN: *Some Aspects of British Education*. Education, Indianapolis, 1965. No 1.55. 1.)

Említettük, hogy egy-egy korosztály 60%-a részesíti előnyben a magániskolákat (az 5 éves kortól kezdve!), és azokban átlagos keresetű ember számára megfizethetetlen díjazás ellenében a következő előnyökhöz jut:

1. Kisebb osztályok, a gyermekek közt meglevő különbségekre tekintettel levő tanítás (10—15-ös osztálylétszám); 2. Gondosan kiválogatott, kitűnően fizetett tanítók és tanárok; 3. Tanulásra ösztönző környezet; 4. A 11+ vizsga alóli mentesség, a *modern school* elkerülése; 5. A jó modor, viselkedés, szép beszéd stb. megtanulása; 6. Több lehetőség a nagy

hagyományokkal rendelkező egyetemre (Oxford, Cambridge) való bekerülésre; 7. Előnyök az elhelyezkedésnél.

Lehet-e azt állítani, bár a vizsgákat a magániskolák növendékeinek is le kell tenniük, hogy a vizsgák véget vetettek a kiváltságoknak, vagy hogy ilyen előnyök pénzért való megvásárlása a polgár — demokratikus — joga?

BROOK, G. L.: *The Modern University*. London, André Deutsch, 1965. 192 l.

A könyv egy-egy fejezetet szentel az egyetem céljának, a felvételi követelményeknek, a hallgatóknak, az előadóknak és tanároknak, a szükséges könyveknek és könyvtáraknak, az előadások és foglalkozások tartalmának, az akadémiai szabadságnak, az egyetemek nagy méretű bővülésének. A függelékben a modern egyetem szervezésével foglalkozik a szerző.

Az angol viszonyokat jellemezve többek között megállapítja, hogy az angol egyetemeket kevésbé nyomja a hivatásos adminisztrátorok ellenőrzése, mint az amerikaiakat, a hallgató — tanár viszony (számbeli) kedvező: egy tanítással foglalkozó személyre Angliában 8, a Szovjetunióban 12, az Egyesült Államokban 13, Franciaországban 30 hallgató esik. Elismeri, hogy egy angol diáknak nincs annyi esélye az egyetemre való bejutásra, mint sok más ország diákjának, de ha egyszer bekerült, akkor több esélye van arra, hogy tanulmányait sikeresen befejezi.

Az új megoldásokra való törekvésekkel kapcsolatban olvassuk a következőket:

A hajlandóság a kísérletezésre az egyetemi oktatásban egészséges, és az új egyetemeknek minden lehetőségük megvan arra, hogy új utakon induljanak el. Ha a kísérletek eredményesek lesznek, akkor minden bizonnyal a régebbi egyetemek is elfogadják a kipróbáltan bevált megoldásokat. Ha egyes elgondolások nem válnak be, akkor az új egyetemek szervezete elég rugalmas lesz ahhoz, hogy közeledjék a hagyományos gyakorlathoz. „Új kor kezdődött el az angol egyetemek történetében, és amíg elég háttérzottem lesznek függetlenségük őrzésében, és a régi és az új elgondolások legjavának egyesítésében, addig joggal lehet remélni, hogy továbbra is azt teszik, amit mindenkinek fölött tenniük kell (175. l.)”

ARMYTAGH, W. H. G.: *Four Hundred Years of English Education*. Cambridge. University Press, 1964: 353 l.

Magyar olvasó számára szokatlan olyan neveléstörténet lapozgatása, melyben HERBERT csak a jegyzetben szerepel, és LOCKE-nak sem jut több hely, mint a programozott tanításnak. A szerző mégis szigorú gazdaságossággal, bő forrásanyagra támaszkodva teszi lehetővé a köznevelés fejlődésének végigkövetését az ipari forradalom után, a tankötelezettség kimondásáig, az állami ellenőrzés fokozatos kiterjesztéséig, a mai állapotig és a perspektívákig. Olyan szemlélettel, mely a múltat a

jeleimmel és a közvetlen jövővel együttlátja, igazít el az angol köznevelésre hatással volt tényezők alakulásáról a rádióig, a televízióig és a tanítógépekig, a nevezetes iskolák keletkezéséről, egymásra gyakorolt hatásáról. A látvati tervek időszakából röviden ismerteti a CROWTER-jelentést és a ROBBINS bizottság javaslatait. Ez a bizottság többek között elengedhetetlennek tartja 1980–81-re a mai 32 egyetem helyett 60 működését, és hasonló méretű erőfeszítéseket kíván meg a nevelés kiterjesztése terén általában.

Néhány következtetés (részben átvett, részben önálló):

A modern világban nincsen olyan tevékenységi terület, melyen az „amatőr” — bármilyen jószándékú legyen is — megtarthatja vezető szerepét, anélkül, hogy ne kockáztatná azoknak a létét, akik tőle függenek. A *gentleman* (egy időszak angol nevelési eszménye) jellemző vonásai közvesztélyesek, mikor a tárgyi tudás, a kitartó erőfeszítés, az élénk képzelet és a szervezett tervezés elengedhetetlenek.

Az iskolarendszer elévült elemei nem teszik lehetővé a hagyományok gyökeres felülvizsgálatát, módot adnak olyan megállapításokra, hogy Anglia egy mandarin-osztályt hoz létre, mely a „nyílt társadalmat” hasonlítja a feudalizmushoz.

A munkásgyermek egy esetben megállapítható húzódozásának az elméleti tanulmányoktól társadalmi okai vannak.

Csak a tudósok megbecsülése és kifogástalan munkalehetőségeinek biztosítása küszöböli ki azokat a felmérhetetlen károkat, melyeket Angliának az Amerikába „emigráló” tudósok elvesztése okoz.

A mai diákok 2000 után is tevékeny munkavállalók lesznek, de diplomáik és fokozataik ekkorra már rég elévültek. A folytonos továbbtanulás alól nem lehet mentesíteni ezt a nemzedéket.

A társadalom úgy alakul át, hogy „gerontokratikussá” is válik abban az értelemben, hogy az össznépszerűen belül erősen megnő a nyugdíjas korban levők aránya. 1900-ban 16 ember közül egy volt, 1980-ban 5 ember közül egy lesz nyugdíjas korban: Az átlagos életkor ma a férfiaknál 68, a nőknél 73 év. Nincs ok annak a feltételezésére, hogy nem növekedik tovább. Az egész társadalmat arra kell nevelni, hogy megbecsülje és szeresse az öregeket, hogy azok értelmet találjanak az életben.

Végül:

Változások a nevelésben *önmagukban* nem oldják meg problémáinkat: de ilyen változások nélkül azt sem tisztázhatjuk, melyek igazában a problémáink (268. l.).

ARGLES, MICHAEL: South Kensington to Robbins. An account of English technical and scientific education since 1851. London, Longmans, Green, 1964. 174 l.

A kötet tekinthető az előző kiegészítőjének: a jövőre való tekintettel tekinti át a technikai és természettudományos oktatás történetét alapos adatgyűjtés után. Itt is néhány következtetést veszünk át.

Mit tanulhatunk a tudományos és technikai nevelés történetéből? teszi fel a kérdést a szerző. Válasza:

A legfőbb tanulság kétségtelenül az, hogy a modern világban egy köznevelési rendszernek olyan messze kell előre látnia, amennyire csak lehet. A társadalmi és technológiai változások most olyan gyorsan következnek be, hogy — a köznevelés nyelvén szólva — legalább egy nemzedékkel előre kell terveznünk. A második — és legalább ilyen fontos — tanulság az, hogy a technikai irányú oktatás terén csak úgy tehetünk tényleges előrehaladást, ha az rendszeres és egybehangolt a köznevelés egyéb formáival. Előrelátás és jól szervezettség: ez az a két elv, melyet szem előtt kell tartani, ha jó eredményt kívánunk elérni.

Megtudjuk a kötetből, hogy a már említett, 1961-ben kiküldött ROBBINS-Bizottság az Egyesült Államok, a Szovjetunió, Franciaország Nyugat-Németország, Hollandia, Svédország és Svájc meglátogatása után készítette el jelentését főleg a felsőoktatás jelentékeny kibővítésére.

Egy utalás a világ jelenlegi helyzetére:

A világ népessége jelenleg olyan mértékben növekedik, hogy *naponként* 130 000 új ember — egy tekintélyes város — ellátásáról kell gondoskodni, és a Földünkön élő emberek fele éhezik... 1950-ben a világ energia szükséglete egyenlő értékű volt 3200 millió tonna szénével. 1975-ben ez a szám 7000, a század végére 20 000 millióra emelkedik. A tudósoknak és technológusoknak egy emberöltőnyi idő áll rendelkezésükre, hogy megteremtsek az ezeknek az igényeknek a kielégítésére elégséges új energia forrásokat.

WILLEY, F. T.: Education Today and Tomorrow. London, Michael Joseph, 1964. 189 l.

A könyv szerzője meggyőző érvekkel bizonyítja a több és jobb nevelés szükségességét általában, érélyes lépéseket sürget az egyenlő lehetőségek tényleges megteremtése érdekében, igazi középiskolai nevelést kíván minden tanuló számára. Mennyit valósít meg a jelenleg uralmon levő munkáspárt — amelynek tagja — ezekből a követelményekből?

A nevelésre fordított összegek növekedése: 1960-ban 76 millió, 1961-ben 101 millió, 1962-ben 158 millió fonttal nőtt a nevelésre fordított összeg. Ugyanakkor azonban nőtt a tanulók száma, több tanuló nyújtotta meg tanulmányait; új iskolaépületeket kellett emelni, és korszerűsíteni kellett a régieket; növelni kellett a pedagógusok számát, és pedagógus hiány keletkezett; komoly új igényeket kellett kielégíteni a természettudományos és techni-

kai nevelés és a felsőoktatás területén... A biztosított összegek nem fedezik a szükségleteket.

A pedagógusok helyzetét elemezve mind a fizetések, mind a társadalmi megbecsültetés emelkedését kívánja.

Minden eszközt igénybe kell venni a pedagógiai munka hatékonyságának a növelésére. Az iskolarádió és televízió kivül (felnőtteknek és iskolásoknak) a programozott tanítás és a tanítógépek szerepével is foglalkozik:

Sok értelmetlen dolgot mondtak el főleg a tanítógépekkel kapcsolatban. Annak a félelemnek adtak hangot, hogy a gép fölöslegessé teszi az embert. Az eszközök ma feltételei a tanítás eredményességének. A tanítógépek egyrészt lehetővé teszik a tanulóknak, hogy saját ütemükben haladjanak, másrészt biztosítják, hogy a pedagógus a mainál összehasonlíthatatlanul több egyéni segítséget nyújtson minden tanulójának.

A nyelvi laboratórium új feltételeket teremtett a nyelvtanítás terén, és olyan fontos nyelveknél, mint amilyen az orosz (elégséges számú orosz nyelvtanár hiányában) a szó igazi értelmében hézagpótló.

Ez a könyv is nyomtatékosan emeli ki a jó tervezés fontosságát: amit ma teszünk, az határozza meg holnapunkat...

LOVELL, K.: Educational Psychology and Children. Foreword by P. E. VERNON. University of London Press, 1964. 7. kiadás 303 l.

A könyv tanárjelöltek és pedagógusok számára készült abból a célból, hogy összefoglalja számukra a pszichológia megbízható, a pedagógus munkáját segítő eredményeit. Fő fejezeteiben — az angol iskola mai problémáira való tekintettel — a motiváció fontosságával és a motivációra vonatkozó felfogások és vizsgálati eredmények értékelésével, az emberi képességekkel és azok mérésével, a személyiséggel, a megfigyelés, a képzelet és a gondolkodás elemzésével, az éréssel, a tanulással, az emlékezéssel és felidézéssel, az átvitel (transzfer), a pedagógiai irányítás formáival, a lassan haladás és lemaradás okaival, a gyermek társadalmi magatartásával foglalkozik; ezután a gyermeki fejlődés menetét mutatja be életkorok és nevelési intézmények szerint (óvodás, elemi iskolás gyermek, középiskolás serdülő és ifjú); egy-egy fejezetet szentel a nehezen nevelhetőség és a bűnözés okainak, az agyvelő és az idegrendszer működésének, majd röviden bevezet a statisztikai elemzés módszerébe, fogalom- és jelrendszerébe. A szerző nagy mértékű tartással, a lényeges összefüggésekre és problémákra utalva vezeti el az olvasót addig, ameddig tudománya megengedi.

Eddigi eljárásunk szerint néhány nyitott kérdést említünk meg: A precipitáció ténye az éris gyorsabb bekövetkezését jelenti: anatómiailag és fiziológiailag a mai átlagos tíz éves gyermek olyan, mint amilyen a tizenegy éves

volt a századforduló idejében. Vannak-e ennek a gyorsabbdásnak pedagógiai következményei? Nem kerül-e előbbre például az értelmi éris is? Ha ugyanis az értelmi éris és a fejlődés korával és nem a tényleges életkorral kapcsolódnék össze, akkor az intelligencia alapján történő kiválasztás — pl. a 11+ vizsga esetében — a fizikailag érettebbeket és nem a jobb képességűeket részesítené előnyben. A szerző olyan vizsgálatokra utal, melyek szerint a korábbi érettség nem befolyásolja lényegesen a betöltött 11-dik életévben végzett értelmességi vizsgálatok eredményét.

Igen jelentős a társadalmi környezet és a gyermek korai környezetében használt nyelvi struktúrák hatásának vizsgálata a gondolkodás későbbi fejlődésére. Azzal a formális nyelvvél szemben, melyet a műveltebb rétegek használnak, a kevésbé iskolázottak nyelve rövid, grammatikailag egyszerű, gyakran befejezetlen mondatokból áll; a használt főnevek és igék csak megközelítőleg pontosak, kevés a melléknév és a határozószó, megszokott a mellérendelés (és, így), összekeveredik benne az indoklás és a következtetés (Tedd, ahogy mondtam! Jó, mert úgy mondtam!). Az eltérő nyelvi struktúrák olyan gondolkodásmódot és érzésvilágot hoznak létre és erősítenek meg, melyeknek igen eltérő a plaszticitása. A nyelvi struktúra befolyásolja a beállítottságokat, az iskolai teljesítményt, a formális gondolkodás kialakulását, amelyben az ítéletek logikája — PIAGET szerint is — olyan nagy szerepet játszik...

A pszichikai folyamatok leírását erősen befolyásolja az információelmélet és a kibernetikai szemlélet. Az agysejtek működését (és az annak megfelelő gondolkodásbeli és magatartásbeli formákat) a szerző szerint a következő tényezők határozzák meg:

1. A kapott jelzések: ezek magukban foglalják a külső környezetből eredő ingereket, a testen belüli eredetű jelzéseket és visszajelzéseket (feed-back), a jelzéseket magából az agyvelőből;

2. Az idegsejtek struktúrája és működése, mindkettő átöröklött tényezőktől és az előzetes használatától függ;

3. A kifelé tartó befolyás mezője. Ez felel meg annak, amit „akaratnak”, „tudatos figyelemnek” szokás nevezni. Hogy hogyan működik egy ilyen erő, hogyan éri el, hogy egyes sejtek aktívvá legyenek, mások pedig inaktívak maradjanak, még nem ismeretes.

McFARLAND, H. S. N.: Psychology and Teaching. London, Georg G. Harrap, 1965. 2-ik, bővített kiadás. 250 l.

Az előzőhöz hasonló célból, sokban egyező tartalommal kiadott munka, mely a nevelés-lélektan tárgyával foglalkozó bevezetés után a következő fejezetekre tagolódik: az állati és az emberi tanulás, tanulás és emlékezés, az értelmesség gondolkodás és cselekvés, nevelési következtetések; a nevelési lemaradás; fegyelmelés,

és fegyelmezetség, bűnözés; esztétikai és technikai nevelés; a személyiség; a korai és későbbi gyermekkor, a serdülés és az érettség; a lelki higiénia; az ember biológiai és társadalmi oldaláról nézve; a pszichológus és a pedagógus; új törekvések és problémák.

Intelligencia-hányados

130 és magasabb:	Igen tehetséges	}	Egyetemi és főiskolai tanulmányokra alkalmas	}	16%
115—129	Tehetséges		Egyetemre nem vezető ált. és szakirányú középiskolák		68%
100—114	Felső átlag		Az alapképességeket fejlesztő középfokú nevelés, tanulatlan és félig betanított munkás		14%
85—99	Alsó átlag				
70—84	Tehetségtelen				
— 69	Normális alatt		Speciális iskolák, részben nevelhetők		2%

A máshol is megnyilvánuló újabb törekvések közül figyelemre méltó — néhány alapos, angol nyelvű elemzés megjelenése után — PIAGET munkásságának viszonylag késői nagy befolyása, a tanulás kedvező feltételeinek sokrétű vizsgálata, az alkotóképesség és az intelligencia megkülönböztetése az amerikai pszichológia befolyására (valaki lehet igen értelmes és nem alkotóképes, bár az alkotóképességhez az értelem elég magas szintje szükséges), a programozott tanuláshoz szentelt figyelem, a társadalomlélektan fontosságának hangsúlyozása.

Mind a hivatkozások, mind az ajánlott irodalom főleg az angol nyelvterületen megjelent munkákra terjednek ki.

A szerző úgy látja, hogy ma még van egy fajta feszültség a pszichológia tudománya és a pedagógiai gyakorlat között, de mindkét félnek van tanulni valója a másiktól (235. l.).

FLUGEL, J. C. and WEST, D. J.: A Hundred Years of Psychology. London, Methuen, 1964. 394 l.

Az eredetileg 1933-ban megjelent munka javított és bővített kiadása. Annak az útnak a megmutatása, melyen az 1833-ban néhány nevet és munkát jelentő egész pszichológia áttekinthetetlenül összetett tudománnyá fejlődött. Jellemzőnek lehet tekinteni, hogy az *American Psychological Association* kiadásában megjelenő *Psychological Abstracts* évenként 10 000-nél több tanulmányt vesz számba 500-nál nagyobb számú folyóiratból. Ennek természetes következménye, hogy nemcsak egyetlen

Tájékoztató céljából írjuk ki ebből a könyvből — utalva arra, amit előbb az iskolaszervezetre vonatkozóan állapítottunk meg — a népesség szokásos csoportosítását értelmesség és az annak megfelelő iskolák szerint (51. l.):

ember nem képes áttekinteni a pszichológia mai állományát, de arra is mind kevesebb a lehetőség, hogy valaki — és ez érvényes a neveléslelektanban is — a saját kutatási területének körébe tartozó jelentősebb vizsgálatokat ismerje. Érthető, hogy a közölt bibliográfia és időrendi tábla hiányos, és hogy a szerzőnek az időben előrehaladva mind szigorúbb szelekciót kellett végeznie. Ennek a könyvnek a tanulmányozása más könyvekkel együtt eredményes. Talán kiemeljük az új kiadás szerzőjének sajnálkozó megállapítását amiatt, hogy J. C. FLUGEL reményei a pszichológiai megismerés megértésre vezető, humanizáló hatásával kapcsolatosan a nevelésre, a társadalmi viszonyokra és magatartásra még csak kevésbé teljesedtek... De a pszichológia fiatal tudomány.

Az egyik megemlített könyvben valaki Aegeus görög királyra emlékeztet: magas szirtfokról türelmetlenül lesi, fekete vagy — a nehéz vállalkozás eredményességét jelentő — fehér lobogóval a hajón tér-e vissza fia, Theseus. Ez a kép fejezi ki az átlagos angol szülő várakozását a 11+ vizsga idején, és adja meg ma az angol nevelés talán nem fő jellegzetességét, de különös ismertető jegyét.

A társadalmi és környezeti viszonyok, az iskolaszervezet és az egyéni motiváció együttes átalakulására van szükség ahhoz, hogy minden gyermek természetesen, nagyobb zökkenők nélkül jusson be a neki való iskolába és találja meg az őt egyénileg is kielégítő hivatást.

KISS ÁRPÁD

A NÉMET DEMOKRATIKUS KÖZTÁRSASÁG ÚJ KÖZOKTATÁSI TÖRVÉNYE

1959. dec. 2-án lépett életbe a NDK iskolaügye szocialista fejlesztésére vonatkozó törvény és 1965. febr. 25-én hatálytalanította ezt a törvényt az egységes szocialista oktatási rendszerről szóló új törvény. Négy év és néhány hónap után szükségessé vált új törvény alkotása.

Mi tette ezt szükségessé?

Hosszabb előkészítő munka után ez alatt a néhány év alatt a technikai forradalom győzelemre jutott, hatalmas fejlődést ért el a népgazdaság, a tudomány és a technika legmagasabb fejlettségének alapján nőtt a termelés-